Komisijos komunikatas – ES žemės ūkio ir maisto produktais savanoriško sertifikavimo sistemų geriausios patirties gairės

(2010/C 341/04)

1. ĮVADAS

Pastaraisiais metais labai padaugėjo savanoriškų žemės ūkio produktų ir maisto produktų sertifikavimo sistemų. Komisijos užsakymu 2010 m. parengtame sąraše [1] išvardyta per 440 skirtingų sistemų, kurių dauguma sukurtos per pastarąjį dešimtmetį.

Žemės ir maisto produktų sertifikavimo sistemos padeda užtikrinti (taikant sertifikavimo procedūrą), kad atsižvelgta į tam tikras specifikacijose nustatytas produkto, jo gamybos būdo ar sistemos savybes arba skiriamuosius bruožus. Šios sistemos apima įvairias iniciatyvas, taikomas įvairiuose maisto tiekimo grandinės etapuose (prieš produktą išgabenant iš ūkio, po išgabenimo; taikomas visai maisto tiekimo grandinei arba tik jos daliai; turinčias poveikį visiems sektoriams arba tik vienam rinkos segmentui ir kt.). Tai gali būti „verslo verslui“ (kai siekiama, kad galutinis informacijos gavėjas būtų prekybos centrai arba perdirbimo verslo subjektai) arba „verslo vartotojui“ sistemos. Taikant šias sistemas gali būti naudojami logotipai, tačiau daugelyje sistemų, ypač „verslo verslui“, jie nenaudojami.

Nors sertifikavimo sistemoms būdingas trečiųjų šalių atliekamas atestavimas, rinkoje esama ir kitokių sistemų, kurios grindžiamos ženklu ar logotipu (dažnai registruojamu kaip prekės ženklas) ir kuriose nenumatytos jokios sertifikavimo procedūros. Šių sistemų laikomasi pačiam pasiskelbus arba atrinkus sistemos savininkui. Kaip numatyta 2 skirsnyje pateiktose apibrėžtyse, šios sistemos bus vadinamos savarankiško deklaravimo sistemomis. Sertifikavimą tinkamiausia naudoti tada, kai atliekami veiksmai sudėtingi, nustatyti išsamiose specifikacijose ir periodiškai tikrinami. Savarankiškas deklaravimas tinkamesnis gana paprastiems teiginiams (susijusiems tik su vienu klausimu).

Kurti sertifikavimo sistemas daugiausia skatina tokie veiksniai: tam tikroms produkto ar jo gamybos proceso savybėms taikomi visuomenės reikalavimai [2] (daugiausia taikant „verslo vartotojui“ sistemas) ir verslo subjektų noras užtikrinti, kad jų tiekėjai atitiktų nurodytus reikalavimus (daugiausia taikant „verslo verslui“ sistemas). Reglamentu (EB) Nr. 178/2002, nustatančiu maistui skirtų teisės aktų bendruosius principus ir reikalavimus [3], pagrindinis maisto saugos srities įpareigojimas užtikrinti, kad maistas ir pašarai atitiktų maisto teisės reikalavimus, ir patikrinti, ar šių reikalavimų laikomasi, nustatomas maisto ir pašarų verslo subjektams. Siekdami įsitikinti, ar produktas atitinka reikalavimus, taip pat apsaugoti savo reputaciją ir išvengti teisinės atsakomybės maisto saugos incidento atveju, sertifikavimo sistemomis visų pirma dažnai remiasi didieji maisto tiekimo grandinės dalyviai.

Akivaizdu, kad privataus sertifikavimas nereikalingas norint įrodyti, kad laikomasi teisinių reikalavimų. Bet kokia privataus žemės ūkio ir maisto sektoriaus sertifikavimo sistema turi likti savanoriška. Kai ūkio subjektai sertifikavimą, susijusį su pagrindinių reikalavimų laikymusi, naudoja siekdami užtikrinti, kad būtų lengviau sudaryti sandorius su kitais maisto tiekimo grandinės dalyviais, turėtų būti aišku, kad šios praktikos negalima taikyti siekiant diferencijuoti produktus rinkoje.

Sertifikavimo sistemos gali būti naudingos:

— tarpiniams maisto tiekimo grandinės dalyviams, nes jas taikant užtikrinamas standartų laikymasis ir taip apsaugoma nuo atsakomybės ir išsaugoma reputacija sprendžiant skundų dėl produktų ir etikečių klausimus,

— gamintojams, nes jiems suteikiama daugiau galimybių patekti į rinką, padidėja jų rinkos dalis ir sertifikuotų produktų maržos; taip pat gali padidėti ir našumas, o operacijų sąnaudos – sumažėti, ir

— vartotojams, nes jiems suteikiama tikros ir patikimos informacijos apie skiriamuosius produkto ir proceso bruožus.

Kai kurios suinteresuotosios šalys teigia, kad sertifikavimo sistemos gali turėti tam tikrų trūkumų:

— grėsmė bendrajai rinkai [4],

— abejonės dėl sistemos reikalavimų skaidrumo ir teiginių patikimumo – tai visų pirma taikoma sistemoms, kuriomis patvirtinamas pagrindinių reikalavimų laikymasis,

— vartotojų klaidinimas,

— papildomos sąnaudos ir našta ūkininkams, ypač kai norėdami įvykdyti pirkėjų reikalavimus jie turi dalyvauti keliose sistemose,

[1] Žemės ūkio ir kaimo plėtros generalinio direktorato užsakymu bendrovės *Areté* atliktas tyrimas; žr. http://ec.europa.eu/agriculture/quality/index_en.htm

[2] Pavyzdžiui, gyvūnų gerovės; ekologinio tvarumo; sąžiningos prekybos.

[3] OL L 31, 2002 2 1, p. 1.

[4] Komunikate „Veiksmingesnė Europos maisto produktų tiekimo grandinė“ (COM(2009) 591) Komisija nurodė ketinanti persvarstyti pasirinktus ekologinius standartus ir kilmės ženklinimo sistemas, galinčias trukdyti tarpvalstybinei prekybai.

— pavojus, kad iš rinkos bus išstumti gamintojai, nedalyvaujantys svarbiausiose sertifikavimo sistemose, ir

— poveikis tarptautinei prekybai, ypač su besivystančiomis šalimis ([1]).

Komisija pažymėjo, kad vartotojus klaidinančios painiavos, kylančios taikant skirtingas sistemas, kuriomis siekiama panašių tikslų, klausimas ([2]) sprendžiamas privačiomis iniciatyvomis, kuriomis privačius standartus nustatančioms organizacijoms siekiama sukurti „gerosios patirties kodeksus“, daugiausia socialinėje ir aplinkosaugos srityje. Be to, tam tikri esamų sistemų šalininkai jau ėmėsi veiksmų siekdami suderinti reikalavimus su panašiomis sistemomis; kai kurios dabartinės sertifikavimo sistemos (daugiausia „verslo verslui“) suformuotos derinant įvairius pavienius standartus.

1.1. **Sistemų tipai**

Sistemų taikymo sritis, tikslai, struktūra ir taikymo metodai labai įvairūs. Kaip nurodyta pirmiau, svarbus sistemų skirstymo kriterijus – ar jos grindžiamos trečiosios šalies atliekamo atestavimo procedūra; taip sistemos suskirstomos į savarankiško deklaravimo sistemas ir sertifikavimo sistemas. Sertifikavimo sistemos gali būti toliau skirstomos pagal tai, ar tai „verslo verslui“ ar verslo grandinės informacijos teikimo vartotojui sistemos.

Dar vienas svarbus klasifikavimo kriterijus – ar taikant sistemą vertinami produktai bei procesai (daugiausia „verslo vartotojui“) ar valdymo sistemos (daugiausia „verslo verslui“). Taikant sistemas konkrečių reikalavimų atžvilgiu gali būti patvirtinama, kad laikomasi valdžios institucijų priimtų nuostatų (būtinasis lygmuo), arba įtraukiami teisinius reikalavimus pranokstantys kriterijai (aukštesnysis lygmuo). Šiuos du dalykus ne visada lengva atskirti: sistemose tam tikrų sričių būtinieji kriterijai dažnai derinami su kitų sričių didesniais reikalavimais; tačiau vykdydami tam tikrus būtinuosius reikalavimus, ypač aplinkosaugos ir ūkininkavimo srityje, ūkio subjektai privalo taikyti gerąją ir geriausią patirtį ir yra priversti patys spręsti dėl reikiamo atsargumo, tad konkretūs veiksmai gali skirtis, nelygu, koks ūkio subjektas ar kokia valstybė narė jų imasi. Iš tikrųjų tam tikrų sertifikavimo sistemų techninius reikalavimus ūkio subjektai naudoja šioms bendroms pareigoms aiškinti ir sukonkretinti.

Ši klasifikacija aiškinama lentelėje.

Sistemų klasifikacija

Atestavimo tipas	Savarankiškas deklaravimas	Sertifikavimas (trečiosios šalies atliekamas atestavimas)	
Tikslinė grupė	„Verslas vartotojui“	„Verslas vartotojui“	„Verslas verslui“
Nurodytų reikalavimų objektai	Produktai ir procesai	Daugiausiai produktai (įskaitant paslaugas) ir procesai	Daugiausiai valdymo sistemos
Reikalavimų turinys	Dažniausiai aukštesniojo lygmens	Dažniausiai aukštesniojo lygmens	Būtinojo ir aukštesniojo lygmens

Gairėse daugiausia dėmesio bus skiriama dešinėje lentelės pusėje išdėstytoms sertifikavimo sistemoms.

1.2. **Gairių paskirtis**

Komunikate dėl žemės ūkio produktų kokybės politikos ([3]) Komisija teigė, kad, atsižvelgiant į privačiojo sektoriaus tendencijas ir iniciatyvas, šiuo metu teisės aktai galimiems sertifikavimo sistemų trūkumams pašalinti nereikalingi ([4]). Užuot juos siūliusi, Komisija, remdamasi suinteresuotųjų šalių pastabomis ir konsultuodamasi su Žemės ūkio gamybos kokybės patariamąja grupe, pradėjo rengti žemės ūkio produktų ir maisto produktų sertifikavimo sistemų gaires ([5]).

Šių gairių paskirtis – apibūdinti esamą teisinę sistemą ir padėti didinti savanoriškų sertifikavimo sistemų skaidrumą, patikimumą ir veiksmingumą, taip pat užtikrinti, kad minėtosios sistemos neprieštarautų teisiniams reikalavimams. Gairėse pabrėžiama geriausia šių sistemų taikymo patirtis ir pateikiamos rekomendacijos:

— kaip išvengti vartotojus klaidinančios painiavos ir padidinti sistemos reikalavimų skaidrumą ir aiškumą,

([1]) Privačių standartų klausimas aptartas PPO SPS komitete.
([2]) Pvz., *ISEAL Alliance* (http://www.isealalliance.org).
([3]) COM(2009) 234.
([4]) Ši išvada grindžiama išsamiu poveikio vertinimu, kurį atliekant buvo nagrinėjami įvairūs būsimų veiksmų variantai (žr. „Certification schemes for agricultural products and foodstuffs“; http://ec.europa.eu/agriculture/quality/policy/com2009_234/ia_annex_d_en.pdf).
([5]) Žemės ūkio gamybos kokybės patariamoji grupė, įsteigta Komisijos sprendimu 2004/391/EB (OL L 120, 2004 4 24, p. 50).

— kaip sumažinti ūkininkų ir gamintojų, įskaitant besivystančių šalių ūkininkus ir gamintojus, administracinę ir finansinę naštą, ir

— kaip užtikrinti, kad būtų laikomasi ES vidaus rinkos taisyklių ir sertifikavimui taikomų principų.

Gairės pirmiausia skirtos sistemų rengėjams ir taikytojams.

Gairės taikomos savanoriškai. Šių gairių laikymasis nereiškia, kad Komisija patvirtino šiomis sistemomis nustatytus reikalavimus. Šios gairės neturi jokio teisinio statuso Europos Sąjungoje, ir jomis nesiekiama keisti pagal ES teisės aktus taikomų reikalavimų.

Be to, šios gairės neturėtų būti vertinamos kaip teisinis ES teisės aktų išaiškinimas, nes tai priskiriama išskirtinei Europos Sąjungos Teisingumo Teismo kompetencijai.

2. TAIKYMO SRITIS IR APIBRĖŽTYS

2.1. Taikymo sritis

Gairės taikomos savanoriškoms sertifikavimo sistemoms, susijusioms su:

— žemės ūkio produktais, nepaisant to, ar jie skirti vartoti žmonėms (t. y. įskaitant pašarus),

— Reglamento (EB) Nr. 178/2002 2 straipsnyje nurodytais maisto produktais, ir

— žemės ūkio ir maisto produktų gamybos ir perdirbimo procesais ir valdymo sistemomis.

Gairės netaikomos valstybės institucijų atliekamai oficialiai kontrolei.

2.2. Sąvokų apibrėžtys [1]

1. Nurodytas reikalavimas – nurodytas poreikis arba lūkestis.

2. Atitikties vertinimas – nustatymas, ar tenkinami apibrėžti su gaminiu, procesu, sistema, asmeniu ar įstaiga susiję nurodyti reikalavimai.

3. Peržiūra – atrankos ir patvirtinimo tinkamumo, pakankamumo, veiksmingumo ir šios veiklos rezultatų patikrinimas siekiant nustatyti, ar įvykdyti nurodyti reikalavimai.

4. Atestavimas – pareiškimo, kad įvykdyti nurodyti reikalavimai, grindžiamo po peržiūros priimtu sprendimu, paskelbimas.

5. Deklaravimas – subjekto atliekamas savo paties atestavimas. Šiose gairėse sąvoka savarankiško deklaravimo sistemos vartojama nesertifikuotoms, savarankišku gamintojo deklaravimu grindžiamoms kolektyvinėms sistemoms ir teiginiams etiketėse.

6. Sertifikavimas – trečiosios šalies atliekamas atestavimas, susijęs su produktais, procesais, sistemomis ar asmenimis.

7. Akreditavimas – trečiosios šalies atliekamas atestavimas, kuriuo oficialiai įrodoma, kad įstaiga yra kompetentinga atlikti konkrečias užduotis. Europos Sąjungoje [2] akreditavimas reiškia nacionalinės akreditavimo įstaigos atliekamą atestavimą, kuriuo patvirtinama, kad atitikties vertinimo įstaiga atitinka darniuosius standartus ir, kai taikoma, bet kokius papildomus reikalavimus (įskaitant tuos, kurie išdėstyti susijusiose sektorių sistemose), kad galėtų vykdyti konkrečią atitikties vertinimo veiklą.

8. Patikra – produkto dizaino, paties produkto, proceso, produkto įrengimo ir jo atitikties konkretiems reikalavimams arba, remiantis profesionaliu vertinimu, bendriesiems reikalavimams, patikrinimas.

9. Auditas – sistemingas, nepriklausomas, dokumentuose užfiksuotas dokumentų, duomenų ataskaitų ar kitos aktualios informacijos gavimo procesas ir objektyvus įvertinimas, kaip laikomasi nurodytų reikalavimų.

3. GALIOJANČIOS ES LYGMENS TEISINĖS NUOSTATOS

3.1. Su sistemų taikymu susijusios taisyklės

ES veikiančioms sertifikavimo sistemoms taikomos tokios pagrindinės ES nuostatos:

[1] Remiamasi EN ISO/IEC 17000 „Atitikties vertinimas. Žodynas ir bendrieji principai“.

[2] Reglamento (EB) Nr. 765/2008, nustatančio su gaminių prekyba susijusius akreditavimo ir rinkos priežiūros reikalavimus, 2 straipsnio 10 punktas (OL L 218, 2008 8 13, p. 30).

— Vidaus rinkos taisyklės. Sertifikavimo paslaugų teikėjai gali naudotis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 49 ir 56 straipsniuose ir atitinkamose Paslaugų direktyvos ([1]) nuostatose įtvirtinta įsisteigimo laisve ir laisve teikti paslaugas. Steigdamiesi kitoje valstybėje narėje, jie neturi patirti nepagrįstų apribojimų. Jie taip pat neturėtų patirti nepagrįstų apribojimų ir teikdami paslaugas kitose šalyse. Be to, sertifikavimo sistemos neturi virsti *de facto* kliūtimis prekybai prekėmis vidaus rinkoje.

— Valstybės dalyvavimo sistemose taisyklės. Taikant valstybės institucijų (pvz., regioninių ar nacionalinių institucijų) remiamas sertifikavimo sistemas neturi būti sudaroma apribojimų dėl nacionalinės gamintojų kilmės ar kitaip trukdyti veikti bendrajai rinkai. Bet kokia valstybės narės ar iš valstybės išteklių, kaip jie suprantami pagal SESV 107 straipsnį, skiriama parama sertifikavimo sistemoms privalo atitikti valstybės pagalbos taisykles.

— Konkurencijos taisyklės. Taikant sertifikavimo sistemas neturi būti trukdoma konkurencijai, be kita ko:

  — neturi būti sudaroma horizontalių ar vertikalių susitarimų, kuriais būtų ribojama konkurencija,

  — viena arba daugiau įmonių, turinčių didelę įtaką rinkoje, negali panaikinti konkuruojančios įmonės naudojimosi teisės (pvz., konkuruojančių pirkėjų teisės pirkti išteklius ir (arba) konkuruojančių tiekėjų teisės naudotis paskirstymo kanalais),

  — taikytinus būtinuosius reikalavimus atitinkantys rinkos subjektai negali uždrausti naudotis sertifikavimo sistema,

  — sistemos šalims ar kitoms trečiosioms šalims neturi būti užkertamas kelias kurti ir gaminti kitus produktus, neatitinkančius sistemoje nustatytų specifikacijų, taip pat jais prekiauti.

— Vartotojų informavimas ir ženklinimo reikalavimai ([2]). Maistas negali būti ženklinamas, reklamuojamas ar pateikiamas taip, kad vartotojas būtų labai klaidinamas, ypač:

  — informuojant apie maisto produkto savybes, pirmiausia apie jo pobūdį, tapatumą, savybes, sudėtį, kiekį, patvarumą, kilmę ar atsiradimo vietą arba gamybos būdą,

  — priskiriant maisto produktui poveikį ar savybes, kurių jis neturi,

  — teigiant, kad maisto produktas turi ypatingų savybių, kai iš tikrųjų šių savybių turi visi panašūs maisto produktai.

Taikant sistemas, kuriomis patvirtinamas tik teisinių reikalavimų laikymasis, neturėtų būtų verčiama manyti, kad, palyginti su kitais panašiais produktais, sertifikuoti produktai turi ypatingų savybių. Taip pat taikant sistemas neturėtų būti griaunamas pasitikėjimas kitais rinkoje esančiais produktais ar oficialios kontrolės patikimumu arba linkstama tai daryti.

Be to, remiantis Direktyvos dėl nesąžiningos komercinės veiklos ([3]) nuostatomis, maisto produktų ženklinimas, reklama ir pristatymas neturi klaidinti vartotojų.

— Konkrečiame teisės akte numatydama atitikties vertinimo procedūrą, ES atsižvelgia į tarptautinius savo įsipareigojimus, ypač reikalavimus, išdėstytus PPO susitarime dėl techninių prekybos kliūčių.

3.2. **Taisyklės, susijusios su sistemų turiniu**

Be to, daugelyje sričių, kurioms taikomi sertifikavimo sistemų reikalavimai (pvz., teisiniai maisto saugos ir higienos ([4]), ekologinio ūkininkavimo, gyvūnų gerovės, aplinkosaugos, konkrečių produktų rinkodaros reikalavimai), priimti specialūs teisės aktai.

Tose srityse, kuriose taikomi atitinkami standartai ar teisės aktai, pateikiamuose teiginiuose į tokius standartus ar teisės aktus turi būti atsižvelgiama ir į juos turi būti pateikiama nuoroda specifikacijose (pvz., jei sistemoje pateikiami teiginiai apie ekologinį ūkininkavimą, ji turėtų būti grindžiama Reglamentu (EB) Nr. 834/2007 dėl ekologinės gamybos ir ekologiškų produktų ženklinimo ([5]); sistemos, kuriose pateikiami teiginiai apie mitybą ir sveikatą, turėtų atitikti Reglamentą (EB) Nr. 1924/2006 ([6]), ir jas turi moksliškai įvertinti Europos maisto saugos tarnyba (EFSA)).

([1]) 2006 m. gruodžio 12 d. Direktyva 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje; OL L 376, 2006 12 27, p. 36.

([2]) Direktyvos 2000/13/EB dėl valstybių narių įstatymų, reglamentuojančių maisto produktų ženklinimą, pateikimą ir reklamavimą, derinimo 2 straipsnio 1 dalies a punktas; OL L 109, 2000 5 6, p. 29.

([3]) Direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje; OL L 149, 2005 6 11, p. 22 ir jos taikymo gairės SEC(2009) 1666.

([4]) 2004 m. balandžio 29 d. Reglamentas (EB) Nr. 852/2004 dėl maisto produktų higienos, 2004 m. balandžio 29 d. Reglamentas (EB) Nr. 853/2004, nustatantis konkrečius gyvūninės kilmės maisto produktų higienos reikalavimus, ir Reglamentas (EB) Nr. 854/2004, nustatantis specialiąsias gyvūninės kilmės produktų, skirtų vartoti žmonėms, oficialios kontrolės taisykles; OL L 139, 2004 4 30, p. 1.

([5]) OL L 189, 2007 7 20, p. 1.

([6]) OL L 404, 2006 12 30, p. 9.

Be to, maisto saugos ir higienos srityje:

— taikant sistemas negali būti pažeidžiami galiojantys oficialūs standartai ir (arba) reikalavimai ar siekiama juos pakeisti, taip pat neturėtų būti daroma prielaida, kad tomis sistemomis pakeičiama kompetentingų institucijų atliekama oficiali kontrolė siekiant oficialiai patikrinti, ar laikomasi privalomų oficialių standartų ir reikalavimų,

— produktai, platinami taikant sistemas, pagal kurias nustatyti teisinius reikalavimus pranokstantys saugos ir higienos standartai, negali būti reklamuojami ar populiarinami taip, kad būtų griaunamas pasitikėjimas kitų rinkoje esančių produktų sauga ar oficialios kontrolės patikimumu arba kad būtų linkstama tai daryti.

3.3. **Atitikties vertinimo, sertifikavimo ir akreditavimo taisyklės**

Atitikties vertinimą reguliuojamoje srityje atliekančių įstaigų akreditavimo rengimo ir vykdymo taisyklės nustatytos Reglamente (EB) Nr. 765/2008. Nors šiame reglamente nereikalaujama, kad atitikties vertinimo įstaigos būtų akredituotos, toks reikalavimas įtvirtintas kai kuriuose kituose ES teisės aktuose ([1]).

Be to, tarptautiniu mastu pripažintos produkto ir (arba) proceso ar sistemos sertifikavimo sistemų taisyklės išdėstytos atitinkamai Tarptautinės standartizacijos organizacijos (ISO) 65 vadove (EN 45011) arba ISO 17021. Nors produkto ir (arba) proceso ar sistemos sertifikavimo sistemos – savanoriškos iniciatyvos, norėdamos išduoti produkto ir (arba) proceso ar sistemos sertifikatus pagal akreditaciją, sertifikavimo įstaigos turi būti akredituotos pagal EN 45011/ISO 65 arba ISO 17021.

Nepaisant to, minėtosios nuostatos neturi poveikio jokiems taikytiniems ES maisto teisės reikalavimams, įskaitant bendruosius tikslus, nustatytus Reglamento (EB) Nr. 178/2002 5 straipsnio 1 dalyje:

„Maisto produktus reglamentuojančiais įstatymais siekiama vieno arba daugiau bendrųjų tikslų: aukšto lygio žmonių sveikatos apsaugos ir vartotojų interesų apsaugos, įskaitant sąžiningos prekybos maistu praktiką, prireikus atsižvelgiant į gyvūnų sveikatos ir gerovės, augalų sveikatos ir aplinkos apsaugą“.

Šiuo pagrindu Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (EB) Nr. 882/2004 dėl oficialios kontrolės, kuri atliekama, kad būtų įvertinama, ar laikomasi pašarus ir maistą reglamentuojančių teisės aktų, gyvūnų sveikatos ir gerovės taisyklių ([2]), numatytos tam tikros taisyklės, kaip kompetentingos institucijos oficialios kontrolės užduotis (įskaitant akreditavimą ir pareigą teikti ataskaitas) perduoda atlikti nepriklausomoms trečiosioms šalims.

Oficialios kontrolės veiklos teikiamos garantijos privalomos, kartu savanoriškai galima taikyti ir specialiąsias sertifikavimo sistemas, atsižvelgiant į tai, kad bet kokiam jų pažeidimui taikomi maisto teisės aktai. Atitiktį būtiniesiems reikalavimams įvertinus pagal sertifikavimo sistemas, oficialios kontrolės institucijos nuo atsakomybės neatleidžiamos.

4. **REKOMENDACIJOS DĖL DALYVAVIMO SISTEMOSE IR JŲ PLĖTROS**

1. Sistemos turėtų būti pagrįstos skaidriais ir nediskriminaciniais kriterijais ir atviros visiems dalyviams, norintiems ir galintiems laikytis specifikacijų.

2. Sistemose turėtų būti numatyta tokia priežiūros struktūra, kad prie sistemos rengimo ir sprendimų priėmimo reprezentatyviai ir užtikrinant deramą pusiausvyrą galėtų prisidėti visi suinteresuotieji maisto tiekimo grandinės subjektai (ūkininkai ir jų organizacijos ([3]), prekiautojai žemės ūkio ir žemės ūkio bei maisto produktais, maisto pramonės atstovai, didmenininkai, mažmenininkai ir, atitinkamais atvejais, vartotojai). Suinteresuotųjų subjektų dalyvavimo ir dalyvaujančių organizacijų procedūros turėtų būti įtvirtintos dokumentuose ir pateikiamos viešai.

3. Įvairiose šalyse ir regionuose veikiančių sistemų valdytojai turėtų sudaryti galimybes visiems suinteresuotiesiems subjektams iš tų regionų dalyvauti plėtojant sistemą.

4. Sistemos reikalavimus turėtų rengti techniniai ekspertų komitetai, ir šie reikalavimai turėtų būti pateikti didesnei suinteresuotųjų subjektų grupei, kad jie galėtų pateikti savo pasiūlymus.

5. Sistemų valdytojai turėtų užtikrinti, kad suinteresuotieji subjektai dalyvautų rengiant patikros kriterijus ir kontrolinius sąrašus, taip pat rengiant ir nustatant ribas, nuo kurių taikomos sankcijos.

6. Sistemų valdytojai turėtų laikytis nuolatinio vystymo principo, kai taikomos grįžtamojo ryšio priemonės, kad taisyklės ir reikalavimai visiems dalyvaujant būtų nuolat persvarstomi. Svarbiausia, kad sistemos dalyviai dalyvautų plėtojant sistemą ateityje.

([1]) Pvz., Reglamento (EB) Nr. 510/2006 dėl žemės ūkio produktų ir maisto produktų geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos 11 straipsnio 3 dalyje reikalaujama: „1 ir 2 dalyse nurodytos produktų sertifikavimo įstaigos laikosi Europos standarto EN 45011 ar ISO/IEC 65 vadovo (produktų sertifikavimo sistemas valdančių įstaigų bendrieji reikalavimai) ir nuo 2010 m. gegužės 1 d. turi būti pagal juos akredituotos.“

([2]) OL L 165, 2004 4 30, p. 1.

([3]) Pvz., kooperatyvai.

7. Kad būtų išvengta nereikalingų sistemos dalyvių prisitaikymo sąnaudų, sistemos reikalavimai turi būti keičiami tik kai tai pagrįsta. Sistemos dalyviams turi būti tinkamai pranešta apie bet kokį sistemos reikalavimų pakeitimą.

8. Visuose sistemos dokumentuose (ir interneto svetainėje) turėtų būti pateikta kontaktiniai duomenys ir sukurtas procesas, kaip gauti pastabas dėl sistemos ir į jas atsakyti.

5. REKOMENDACIJOS DĖL SISTEMOS REIKALAVIMŲ IR ATITINKAMŲ TEIGINIŲ

5.1. Sistemos reikalavimų ir pateikiamų teiginių aiškumas ir skaidrumas

1. Sistemose turėtų būti aiškiai nurodyti socialiniai, ekologiniai, ekonominiai ir (arba) teisiniai tikslai.

2. Teiginiai ir reikalavimai turėtų būti aiškiai susieti su sistemos tikslais.

3. Sistemos taikymo produktams ir (arba) procesams sritis turėtų būti aiškiai apibrėžta.

4. Sistemos specifikacijos [1], įskaitant viešą santrauką, turėtų būti laisvai prieinamos (pvz., interneto svetainėje).

5. Keliose šalyse taikomose sistemose turėtų būti pateikiami specifikacijų vertimai, jeigu galimi dalyviai ar sertifikavimo įstaigos to pagrįstai prašo.

6. Sistemų specifikacijos turėtų būti aiškios, pakankamai išsamios ir lengvai suprantamos.

7. Sistemose, kuriose naudojami logotipai ar etiketės, turėtų būti pateikiama informacija, kur vartotojai gali rasti daugiau informacijos apie sistemą, pvz., ant produkto pakuotės arba pardavimo vietoje gali būti nurodytas interneto svetainės adresas.

8. Sistemose (pvz., jų interneto svetainėse) turėtų būti aiškiai nurodyta, kad pagal jų reikalavimus sertifikavimą turi atlikti nepriklausoma įstaiga, ir turėtų būti pateikti šią paslaugą teikiančių sertifikavimo įstaigų kontaktiniai duomenys.

5.2. Sistemos teiginių ir reikalavimų įrodymų bazė

1. Visi teiginiai turėtų būti grindžiami objektyviais ir patikrinamais įrodymais ir moksliniu požiūriu patikimais dokumentais. Šie dokumentai turėtų būti laisvai prieinami, pvz., interneto svetainėje [2].

2. Keliose šalyse ir regionuose veikiančių sistemų reikalavimai turėtų būti pritaikyti prie atitinkamo vietinei aplinkai pritaikyto ūkininkavimo, socialinių ekonominių, teisinių sąlygų ir žemės ūkio praktikos, kartu užtikrinant nuoseklius rezultatus įvairiomis aplinkybėmis.

3. Sistemose turėtų būti aiškiai nurodyta (pvz., interneto svetainėje), ar jų specifikacijos neapsiriboja atitinkamais teisiniais reikalavimais, įskaitant ataskaitų teikimo ir patikrų reikalavimus, ir aiškiai nurodyta, kuriose srityse ir kiek jos šiuos reikalavimus pranoksta, jei taikoma.

6. REKOMENDACIJOS DĖL SERTIFIKAVIMO IR PATIKRŲ

6.1. Sertifikavimo nešališkumas ir nepriklausomumas

1. Sistemos reikalavimų atitiktį turėtų sertifikuoti nepriklausoma įstaiga, kurią akreditavo:

   — nacionalinė akreditavimo įstaiga (valstybės narės paskirta pagal Reglamentą (EB) Nr. 765/2008) pagal atitinkamus Europos ar tarptautinius standartus ir vadovus, kuriais nustatomi produktų sertifikavimo sistemas taikančioms institucijoms taikomi bendrieji reikalavimai, arba

   — Tarptautinio akreditacijos forumo (angl. IAF) daugiašalio produktų sertifikavimo pripažinimo susitarimą (angl. MLA) pasirašiusi akreditavimo įstaiga.

2. Sistemos turėtų būti atviros bet kurios kvalifikuotos ir akredituotos sertifikavimo įstaigos sertifikavimui, netaikant geografinių apribojimų.

6.2. Patikros

Apskritai patikros turėtų būti veiksmingos, aiškios, skaidrios, grindžiamos dokumentuose išdėstytomis procedūromis ir susijusios su patikrinamais kriterijais, taikomais sertifikavimo sistemos teiginiams. Per patikrą negavus patenkinamų rezultatų, turėtų būti imamasi atitinkamų veiksmų.

1. Sistemos dalyviai turėtų būti tikrinami reguliariai. Turėtų būti numatytos aiškios dokumentuose išdėstytos patikrų procedūros, įskaitant dažnumą, mėginių ėmimą ir laboratorinius analitinius su sertifikavimo sistemos taikymo sritimi susijusių parametrų bandymus.

[1] Kai sistemos specifikacijos grindžiamos standartais, kurie nėra laisvai prieinami (pvz., ISO ir EN standartais), gali tekti taikyti išimtis.

[2] Išimtis turėtų būti padaryta konfidencialiai ir (arba) patentuotai informacijai ir apie tai turėtų būti aiškiai nurodyta.

2. Nustatant patikrų dažnumą turėtų būti atsižvelgiama į ankstesnius patikros rezultatus, produktui, procesui ar valdymo sistemai būdingą riziką ir į tai, ar kolektyvinėse gamintojų organizacijose taikomas vidaus auditas, galintis pakeisti trečiųjų šalių atliekamas patikras. Sistemą prižiūrintis subjektas turėtų nustatyti minimalų visų sistemos dalyvių patikrų dažnumą.

3. Patikrų rezultatai turėtų būti sistemiškai vertinami.

4. Paprastai turėtų būti atliekamos iš anksto neskelbtos patikros ir likus nedaug laiko (pvz., 48 valandoms) paskelbtos patikros.

5. Patikros ir auditas turėtų būti atliekami pagal viešai prieinamas gaires, kontrolinius sąrašus ir planus. Patikrų kriterijai turėtų būti glaudžiai susieti su sistemos reikalavimais ir atitinkamais teiginiais.

6. Turėtų būti numatytos aiškios dokumentuose įtvirtintos ir veiksmingai įgyvendinamos procedūros, kaip elgiamasi reikalavimų nesilaikymo atvejais. Turėtų būti apibrėžti atmetimo kriterijai, kuriuos atitinkančių subjektų atžvilgiu galėtų būti imamasi šių veiksmų:

   — neišduotas arba panaikintas sertifikatas,

   — atšaukta narystė arba

   — pranešta atitinkamai oficialiai vykdomajai įstaigai.

   Šie atmetimo kriterijai turėtų apimti bent jau būtinųjų teisinių reikalavimų nesilaikymą sertifikavimo srityje. Apie reikalavimų nesilaikymo atvejus, turinčius neigiamų padarinių sveikatos apsaugai, turėtų būti pranešta atitinkamoms institucijoms pagal teisinius reikalavimus.

7. Per patikras turėtų būti daugiausia nagrinėjami kriterijai, kuriuos įmanoma patikrinti ir kuriais grindžiami sertifikavimo sistemų teiginiai.

6.3. **Išlaidos**

1. Sistemos valdytojai turėtų viešai paskelbti narystės mokesčius (jeigu jie taikomi) ir reikalauti, kad jų sertifikavimo įstaigos paskelbtų su sertifikavimu ir patikromis susijusias įvairių sistemos dalyvių išlaidas.

2. Galimi įvairiems sistemos dalyviams taikomų mokesčių skirtumai turėtų būti pagrįsti ir proporcingi. Jais tam tikros galimų dalyvių, pvz., iš kitų šalių, grupės neturėtų būti atgrasomos nuo prisijungimo prie atitinkamos sistemos.

3. Jei atlikus patikras ir auditą dėl abipusio pripažinimo ir etalonų nustatymo sutaupoma išlaidų, su tuo susijusi nauda turėtų atitekti ūkio subjektams.

6.4. **Auditorių ir (arba) inspektorių kvalifikacija**

Apskritai auditoriai ir (arba) inspektoriai turėtų būti nešališki, kvalifikuoti ir kompetentingi.

Auditoriai, atliekantys sertifikavimo auditą, turėti reikiamų konkretaus sektoriaus žinių ir turėtų dirbti sertifikavimo įstaigose, akredituotose pagal galiojančius Europos ar tarptautinius standartus ir vadovus, taikomus produktų sertifikavimo sistemoms ir valdymo sistemų sertifikavimo sistemoms. Reikalingi auditorių gebėjimai turėtų būti aprašyti sistemos specifikacijose.

6.5. **Nuostatos smulkiesiems gamintojams**

Į sistemas turėtų būti įtrauktos nuostatos, kuriomis būtų sudaryta galimybė sistemoje dalyvauti smulkiesiems gamintojams ir toks dalyvavimas skatinamas (ypač iš besivystančių šalių, jei taikytina).

7. **REKOMENDACIJOS DĖL ABIPUSIO PRIPAŽINIMO IR GAIRIŲ NUSTATYMO IR (ARBA) DUBLIAVIMOSI SU KITOMIS SISTEMOMIS**

1. Kai sistemos pradedamos taikyti naujame sektoriuje ir (arba) plečiama jų taikymo sritis, poreikis taikyti sistemą turėtų būti pagrįstas. Sistemos valdytojai, jei įmanoma, turėtų konkrečiai nurodyti (pvz., savo interneto svetainėje), kokios kitos sistemos taikomos tame pačiame sektoriuje, politikos srityje ir geografiniame regione, taip pat nurodyti, kur taikomi sutampantys ar vienas kitą atitinkantys metodai. Jie turėtų aktyviai ieškoti galimybių visiems sistemų reikalavimams arba jų daliai taikyti abipusį pripažinimą.

2. Tose srityse, kur nustatyta, kad sistemos iš dalies arba visiškai dubliuojasi su kitų sistemų reikalavimais, šiose sistemose turėtų būti iš dalies arba visiškai pripažintos pagal tas sistemas jau atliktos patikros ir auditas (kad tų pačių reikalavimų auditas nebūtų atliekamas iš naujo).

3. Jeigu abipusis pripažinimas negalimas, sistemų valdytojai turėtų skatinti rengti bendrą auditą, grindžiamą bendrais audito kontroliniais sąrašais (t. y. vienu bendru dviejų arba daugiau skirtingų sistemų kontroliniu sąrašu ir vienu bendru auditu).

4. Sistemų, kurių reikalavimai dubliuojasi, valdytojai taip pat turėtų suderinti jų auditavimo protokolus ir dokumentacijos reikalavimus, kiek praktiškai ir teisiškai įmanoma.